

С. В. Тютюнник, к.е.н., доцент,
професор кафедри організації обліку та аудиту,
Я. В. Чигрин, здобувач вищої освіти за ступенем магістр,
спеціальність «Облік і оподаткування»
Полтавська державна аграрна академія

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ОБОРОТНОСТІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Швидкість обертання оборотних активів є показником ефективності їх використання. Прискорення оборотності впливає на поліпшення фінансового стану підприємства. Швидкість обороту оборотних активів – це комплексний критерій організаційно-технічного рівня виробничо-господарської діяльності. Збільшення кількості оборотів досягається за рахунок скорочення часу виробництва та часу обігу. Чим швидше оборотні активи проходять усі стадії кругообігу (постачання, виробництво, реалізація, тим більшим може бути обсяг виробництва продукції за рахунок ефективнішого використання оборотних засобів. Основними факторами, які впливають на швидкість обороту оборотних активів підприємства є: характер діяльності, тобто галузева приналежність; тривалість операційного циклу; масштаб діяльності (малий, середній або великий); територіальний розподіл споживачів продукції та постачальників ресурсів; кількість і різноманітність ресурсів, які використовуються; система розрахунків за товари, роботи, послуги; рівень платоспроможності ділових партнерів; кваліфікація фінансових менеджерів підприємства.

Прискорення обертання оборотних активів має велике значення для забезпечення стабільності фінансового стану підприємства, що пояснюється такими факторами.

1. Прискорення оборотності оборотних активів зменшує потребу в них, дає змогу підприємству вивільняти частину оборотних коштів або для їх використання в економіці (абсолютне вивільнення), або для додаткового виробництва продукції (відносне вивільнення).

2. За рахунок прискорення оборотності вивільняються майнові елементи оборотних засобів, зменшується відносна потреба в запасах сировини, матеріалів, палива, незавершеного виробництва тощо, а отже, вивільняються і грошові активи, раніше вкладені в ці запаси. Вивільнені гроші дають можливість підвищити платоспроможність підприємства.

3. Прискорення оборотності на тій чи іншій стадії кругообігу коштів (наприклад, скорочення часу перебування матеріалів на складах) створює передумови для прискорення обороту на інших стадіях [1].

Оборотність активів підприємства характеризується такими показниками.

1. Коефіцієнт обертання характеризує кількість оборотів, яку здійснюють оборотні активи за період, що аналізується; визначається як відношення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до середньорічної вартості оборотних активів. Цей коефіцієнт показує величину чистого доходу, одержаного в розрахунку на 1 грн середньорічної вартості

оборотних активів.

2. Коефіцієнт завантаження показує величину оборотних коштів, авансованих у розрахунку на 1 грн чистого доходу; визначається як відношення середньорічної вартості оборотних активів до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Коефіцієнт завантаження є величиною, оберненою до коефіцієнта обертання.

3. Тривалість одного обороту в днях днів характеризує середню кількість днів, необхідних для здійснення одного обороту оборотних активів; визначається як відношення тривалості періоду, що аналізується, до коефіцієнта обертання.

4. Коефіцієнт обертання запасів є показником інтенсивності використання матеріальних оборотних активів.

5. Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості визначається відношенням чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до середньорічної величини поточної дебіторської заборгованості [1].

Швидкість обороту оборотних коштів залежить від тривалості їх перебування у сфері виробництва і сфері обігу.

Величина відносного вивільнення з господарської діяльності (–) або додаткового залучення до господарської діяльності (+) оборотних активів (ΔOA) визначається як добуток односторонньої величини чистого доходу в звітному періоді на різницю тривалості одного обороту в звітному і базовому періодах:

$$\Delta OA = \frac{ЧД_1}{360} \times (T_1 - T_0), \quad (1)$$

де $ЧД_1$ – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у звітному періоді, тис. грн;

T_1 і T_0 – тривалість одного обороту оборотних активів відповідно у звітному і базовому періодах, днів.

Зміна оборотності оборотних активів є одним із факторів впливу на динаміку чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Щоб визначити вплив факторів на зміну чистого доходу, використовується мультиплікативна факторна модель:

$$ЧД = \overline{OA} \times K_{об}. \quad (2)$$

На зміну величини чистого доходу впливають два фактори: середньорічна вартість оборотних активів ($\overline{OA}$); коефіцієнт обертання оборотних активів ($K_{об}$).

Для визначення впливу факторів на зміну чистого доходу застосовується спосіб ланцюгових підстановок, який передбачає розрахунок умовного значення результативного показника ($ЧД_{ум}$):

$$ЧД_{ум} = \overline{OA}_1 \times K_{об0}, \quad (3)$$

де $\overline{OA}_1$ – середньорічна вартість оборотних активів у звітному періоді;

$K_{об0}$ – коефіцієнт обертання оборотних активів у базовому періоді.

Тоді загальна зміна (+, –) чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн:

$$\Delta ЧД = ЧД_1 - ЧД_0, \quad (4)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) середньорічної вартості оборотних активів:

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{ОА}} = \text{ЧД}_{\text{УМ}} - \text{ЧД}_0; \quad (5)$$

2) коефіцієнта обертання оборотних активів:

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{Коб}} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{УМ}}; \quad (6)$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧД}_{\text{ОА}} + \text{ЧД}_{\text{Коб}}. \quad (7)$$

Зокрема, факторний аналіз тривалості одного обороту оборотних активів за календарні роки проводиться з використанням детермінованої моделі:

$$T = \frac{360 \times \text{ОА}}{\text{ЧД}}. \quad (8)$$

Для визначення впливу факторів на зміну тривалості одного обороту оборотних активів доцільно використати спосіб ланцюгових підстановок.

Розрахунок умовного значення результативного показника ($T_{\text{УМ}}$):

$$T_{\text{УМ}} = \frac{360 \times \text{ОА}_1}{\text{ЧД}_0} \quad (9)$$

Загальна зміна (+, -) тривалості одного обороту оборотних активів, днів:

$$\Delta T = T_1 - T_0, \quad (10)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) середньорічної вартості оборотних активів:

$$\Delta T_{\text{ОА}} = T_{\text{УМ}} - T_0; \quad (11)$$

2) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\Delta T_{\text{ЧД}} = T_1 - T_{\text{УМ}}. \quad (12)$$

Факторний аналіз тривалості одного обороту виробничих запасів за календарні роки проводиться з використанням детермінованої моделі:

$$T = \frac{360 \times \text{ВЗ}}{\text{ЧД}}. \quad (13)$$

Для визначення впливу факторів на зміну тривалості одного обороту виробничих запасів доцільно використати спосіб ланцюгових підстановок.

Розрахунок умовного значення результативного показника ($T_{\text{УМ}}$):

$$T_{\text{УМ}} = \frac{360 \times \text{ВЗ}_1}{\text{ЧД}_0}. \quad (14)$$

Загальна зміна (+, -) тривалості одного обороту виробничих запасів, днів:

$$\Delta T = T_1 - T_0, \quad (15)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) середньорічної вартості виробничих запасів:

$$\Delta T_{\text{ОА}} = T_{\text{УМ}} - T_0; \quad (16)$$

2) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\Delta T_{\text{ЧД}} = T_1 - T_{\text{УМ}}. \quad (17)$$

Отже, прискорення оборотності оборотних активів сприяє вирішенню фінансових проблем за рахунок використання насамперед внутрішніх резервів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: ПДАА, 2016. 432 с.